

перетворення, є важливим елементом сучасної комунікації, суть якої в тому, що вона вимагає від кожної людини глибокого розуміння основ людського буття і віднаходження себе як особистості.

Для концептуальних засад розвитку факультету кіно-, телемистецтва Харківської державної академії культури на подальші п'ять років принципово важливим є те, що фахівці із цієї спеціальності готуються не тільки до виконання певного обсягу професійних функцій, а й до творчого пошуку нестандартних моделей організації медійного середовища та інноваційних медіа-технологій, що відповідають актуальним потребам суспільства.

Перспективи полягають у подальшому дослідженні всіх аспектів процесу ефективної підготовки кадрів для кіно- та телегалузі.

УДК [378.096:78](477.54-25)ХДАК

Т. В. БОЛЬШАКОВА
T. V. BOLSHAKOVA

ФАКУЛЬТЕТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ХДАК: ТРАДИЦІЇ, ЗДОБУТКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

THE FACULTY OF MUSIC ART OF THE KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE: TRADITIONS, ACHIEVEMENTS, PROSPECTS

Розглянуто традиції, досягнення та перспективи розвитку факультету музичного мистецтва. Визначено пріоритетні напрями його розвитку як центру вищої музичної освіти та музичної культури.

Ключові слова: факультет музичного мистецтва, музична освіта, музична культура.

Рассмотрены традиции, достижения и перспективы развития факультета музыкального искусства. Определены приоритетные направления его развития как центра высшего музыкального образования и музыкальной культуры.

Ключевые слова: факультет музыкального искусства, музыкальное образование, музыкальная культура.

Traditions, achievements and prospects of development of musical art faculty, are described. Priority directions of its development as a center of higher musical education and musical culture are certain.

Key words: musical art faculty, musical education, musical culture.

Інтенсивне повернення до традиційних соціокультурних, художньо-творчих і духовних цінностей, поширення тенденцій культурного відродження створюють умови для активного розвитку національного музичного мистецтва. Осягнення науково-творчого й методико-педагогічного досвіду, впровадження актуальних мистецьких технологій у композиторській та виконавській

практиці, участь українських митців у міжнародному конкурсно-фестивальному русі сприяють долученню української музики до світового художньо-інформаційного простору. Такі нові умови буття української музики вможливають її образно-змістовий контекст, осучаснити художньо-виражальну палітру та висувують посилені вимоги до компетентності й соціальної відповідальності професійних музикантів-виконавців та музикантів-викладачів і популяризаторів музичного мистецтва.

Відповідно до цих процесів особливого значення набуває освітня діяльність факультетів музичного мистецтва ВНЗ, які є центрами фахової мистецької освіти. Нині одним із провідних національних та регіональних центрів музичного мистецтва й освіти, що поєднує науково-творчий, науково-методичний, музикознавчий аспекти, є факультет музичного мистецтва Харківської державної академії культури. У контексті сучасної мистецької й освітньої ситуації факультет музичного мистецтва репрезентує модель фундаментальної музичної освіти, яка синтезує в собі два контексти. Перший — повага до своєї історії та традицій, другий — прагнення втілити сучасні тенденції в розвитку науки, культури і мистецтва, суттєве переосмислення ролі музики в духовно-етичному зростанні нації й окремої особистості, оновлення концепції мистецької освіти, втілення нових вимог щодо підготовки фахівців у сфері музичного мистецтва.

Історія розвитку та досягнення факультету музичного мистецтва ХДАК

Становлення факультету музичного мистецтва як невід'ємної структурної частини Харківської державної академії культури описано в багатьох працях. Однією з них є монографія, що вийшла друком до ювілею Академії¹. На нашу думку, слід зупинитися лише на основних моментах історії факультету, яка розпочалася у 1956 р., коли в тоді ще Харківському державному інституті культури було розпочато підготовку керівників художніх колективів для різних сфер мистецтва — музичного (хорові й оркестрові колективи), театрального та хореографічного. З 1959 р. факультет (на той час культурно-освітньої роботи) розпочав підготовку клубних працівників вищої кваліфікації за такими мистецькими спеціальностями: режисер самодіяльного театрального колективу, керівник самодіяльного хору, керівник оркестру народних інструментів. З того часу на факультеті не тільки постійно розширювався перелік спеціальностей, спеціалізацій і форм навчання фахівців, але й упроваджувалися сучасні гуманістичні

---

¹ Харківська державна академія культури: до 80-річчя з дня заснування : монографія / В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, Н. М. Кушнаренко та ін. — Х. : ХДАК, 2009. — 196 с.

цінності, психолого-педагогічні, культурологічні та мистецькі тенденції, наукові досягнення.

У 1997 р. важливим етапом у розвитку факультету культурно-освітньої роботи, зумовленим відкриттям нових спеціальностей, став його поділ на два факультети: народного музичного мистецтва та режисерсько-хореографічного. На факультеті народного музичного мистецтва було розпочато підготовку фахівців за трьома спеціальностями: «Народна художня творчість», «Музичне мистецтво», «Музична педагогіка та виховання».

З 2000 р. у зв'язку зі скасуванням спеціальності «Народна художня творчість» факультет закономірно дістав назву факультету музичного мистецтва, зосередивши увагу на підготовці фахівців за двома означеними спеціальностями.

З 2007 р. єдиною спеціальністю, за якою здійснюється підготовка фахівців, є «Музичне мистецтво» — спеціальність, що охоплює майже всі сфери професійної музично-виконавської й освітньої діяльності завдяки шістьом спеціалізаціям: «Хорове диригування», «Народний спів», «Оркестрові духові та ударні інструменти», «Музичне мистецтво естради», «Естрадний спів». Фахове навчання за цими спеціалізаціями здійснюють викладачі відповідних кафедр: хорознавства та хорового диригування, українського народного співу та музичного фольклору, народних інструментів, інструментів духового та естрадного оркестрів, естрадного співу, теорії музики та фортепіано.

У змісті й організації навчального процесу на факультеті музичного мистецтва втілено концепцію багатоступеневої освіти (підготовка студентів здійснюється за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр), до навчальних планів долучаються нові курси, які спрямовують майбутніх фахівців на вивчення сучасних досягнень у сфері музичного виконавства, мистецтвознавства, культурології.

Науковий ценз факультету становить 68% — серед п'ятдесяти трьох штатних викладачів факультету працюють чотири доктори мистецтвознавства, дев'ять професорів, шістнадцять кандидатів наук, двадцять доцентів. П'ять викладачів мають почесне звання заслуженого діяча мистецтв України, шість — заслуженого артиста України, один — народного артиста України.

Провідним напрямом роботи факультету музичного мистецтва є творчо-виконавська мистецька діяльність. Творчі колективи й окремі виконавці — студенти ХДАК — репрезентують свою творчість на міських та всеукраїнських мистецьких заходах, стають переможцями й лауреатами всеукраїнських і міжнародних конкурсів для музикантів-виконавців.

Серед творчих колективів, які нині гідно презентують досягнення Академії в підготовці фахівців музичного мистецтва, такі:

академічний хор, український народний хор, оркестр народних інструментів, естрадно-симфонічний оркестр, духовий оркестр, естрадний і камерний оркестри, неодноразові лауреати та дипломанти міжнародних і всеукраїнських конкурсів та фестивалів джазовий ансамбль «Магніфіка», ансамбль народної музики «Стожари», інструментальний ансамбль «Цим-Бан-До і Ко», фольклорний гурт «Фарби», ансамбль скрипалів «Vivat Akademia», студентський театр естрадної пісні «СТЕП».

Творчий авторитет професорсько-викладацького складу факультету музичного мистецтва дозволив Академії за підтримки Міністерства культури туризму України з 2004 р. започаткувати традицію проведення всеукраїнського конкурсу молодих виконавців «Слобожанський вернісаж».

Розвиток наукової творчості на факультеті музичного мистецтва вможливив ініціювати проведення міжнародних наукових конференцій з проблем музикознавства.

Потужний освітній, творчий і науковий потенціал факультету музичного мистецтва репрезентують його випускники. Серед багатьох колишніх студентів є народні й заслужені артисти України, заслужені артисти Росії, орденоносці, заслужені діячі мистецтв та працівники культури, лауреати міжнародних, всесоюзних і всеукраїнських конкурсів та фестивалів. Численні випускники факультету музичного мистецтва обіймали або обіймають нині керівні посади в системі культури, мистецтва й освіти.

Перспективи подальшого розвитку факультету музичного мистецтва ХДАК

Хоча професійна музична освіта через деякі об'єктивні обставини є однією з найконсервативніших, проте повинна обережно, але активно прагнути до освітнього та творчого розвитку, реалізації перспективних завдань і напрямів мистецької освіти.

Відповідно до новітніх соціокультурних і мистецьких перетворень, перспективи подальшого розвитку факультету музичного мистецтва як центру музичної освіти та культури пов'язані з вирішенням деяких важливих завдань.

1. Розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця з використанням сучасних методів і прийомів музичного навчання та виховання.

Методологічною основою розробки навчальних програм підготовки фахівців у галузі музичного мистецтва є уявлення багатьох учених про те, що компетентність, на відміну від узагальнених, універсальних знань, має дієвий, практично орієнтований характер, тобто компетентність є сукупністю або навіть системою знань, що виявляються в успішних діях. Здобуття таких знань, які стануть основою для формування вміння, потребує від тих, хто навчається, активної пізнавальної діяльності. Отже, одним

з пріоритетних завдань навчального процесу на факультеті музичного мистецтва є формування та розвиток у студентів системно організованих, інтелектуальних, комунікативних, мотиваційних, вольових, рефлексивних, моральних та інших якостей, що дозволять організувати власну діяльність у професійному, соціальному, культурному й інших контекстах.

Високий рівень розвитку професійної компетентності сучасного фахівця в галузі музичного мистецтва виявляється в успішному виконанні різних видів діяльності для вирішення теоретичних та практичних завдань, пов'язаних із виконавською, музично-педагогічною, науковою, суспільною активністю тощо. Таким чином, професійна компетентність як остаточна мета навчального процесу на факультеті музичного мистецтва ХДАК розглядається як інтегративна цілісність знань, умінь, навичок та особистісних якостей, в якій можна виділити такі складові:

– загальногромадянська: світоглядні й ідейні позиції та переконання, що забезпечують конструктивну соціально-моральну спрямованість особистості, соціальні потреби вищого рівня, моральні та ціннісні орієнтації, відчуття суспільного обов'язку й громадської відповідальності, необхідність конструктивної соціальної активності;

– особистісна та соціальна складові як соціально-психологічна основа розвитку професійної компетентності: знання та навички, спрямовані на збереження власного психічного й фізичного здоров'я; уміння розуміти та набувати загальнолюдських цінностей культури, науки, мистецтва, виробництва, релігії, людських взаємовідносин, життя взагалі; світоглядні компетенції, ґрунтовані на структурованих та критично осмислених знаннях, переконаннях, віруваннях; компетенції самореалізації, що виявляються в прагненні та здатності до самореалізації, саморегуляції, самовдосконалення; комунікативні компетенції пов'язані зі здатностями використовувати технології комунікації різними мовами із застосуванням сучасних засобів зв'язку між людьми, зважаючи на технологічні й моральні норми спілкування, тощо;

– виконавська: знання та навички щодо формування актуального репертуару; здатність до виконання музичних творів різної складності; застосування навичок музичної інтерпретації та слухових уявлень; здатність до прояву власної індивідуальності в процесі інтонаційно-змістовної реалізації музичного тексту тощо;

– педагогічна: здатність планувати й організувати навчально-виховний процес, розробляти та проводити різні види теоретичних і практичних занять; уміння діагностувати та зважати в професійній діяльності на рівень фахової підготовки й індивідуальні особливості власних учнів; навички підготовки учнів

до сольних виступів; уміння оцінювати контроль результатів навчання тощо;

– дослідницька: здатність знаходити й формулювати проблемні ситуації; розробка та реалізація плану наукового дослідження з використанням різних методів збирання й обробки інформації; оприлюднення отриманих наукових результатів тощо;

– організаційна: здатність планувати й організовувати колективну діяльність (оркестрів, ансамблів, творчих об'єднань тощо).

2. Сприяння професійно-особистісному вдосконаленню студента як виконавця, музичного педагога та цілісної особистості.

Сутність цього завдання — забезпечення становлення майбутнього фахівця музичного мистецтва як особистості, здатної до самокерування, самореалізації та активного професійного й особистісного зростання.

Такий фахівець повинен мати такі особистісні риси: прагнення до здобуття вищого рівня знань з обраної професійної галузі, зокрема ознайомлення з новими теоріями, інтерпретаціями, методами, техніками, інструментарієм, технологіями; прагнення до розвитку вміння критично оцінювати й інтерпретувати новітні явища в музичній теорії та практиці й людському бутті взагалі; розвиток здатності інтерпретувати результати діяльності на вищому рівні; прагнення зробити свій оригінальний внесок у розвиток обраної професії (через виконання відповідних проєктів, що потребують міждисциплінарного підходу та певних змін у державній політиці в галузі культури й мистецтва).

Завдання розвитку самореалізаційної орієнтації майбутнього фахівця передбачає формування в студентів цілісного морально-ціннісного ставлення до життя, прагнення через цінності музичної культури й власної музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності знайти сенс свого існування й досягнути ціннісний зміст загальнолюдської культури.

У цьому аспекті потребують розвитку три групи ціннісних, смисложиттєвих орієнтацій майбутнього фахівця музичного мистецтва: ціннісно-смислове ставлення до музичного мистецтва та цінностей музики як уособлення загальнолюдських цінностей прекрасного; ціннісно-смислове ставлення до обраної професії, що формує привабливий образ майбутньої музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності (усвідомлення соціального призначення, ролі та цінності професійної музичної діяльності для буття суспільства в різних його сферах); ціннісно-смислове ставлення до себе як музиканта або музичного педагога (високий рівень самоприйняття та самоповаги, переконання у власній професійній значущості та затребуваності, віра у власний талант і професійні досягнення).

3. Розвиток особистісної спрямованості та технологічної готовності майбутнього фахівця до виховання музичної культури масового споживача музичного мистецтва.

Актуальність цього завдання полягає в тому, що, хоча, згідно з результатами соціологічних досліджень, музика посідає провідне місце у сфері інтересів сучасної людини (зокрема молодого покоління), більшість масового споживача музичного мистецтва надає перевагу «музичній продукції» сумнівної культурної, естетичної та духовної цінності. Найпопулярніші серед молоді сучасні різновиди популярної музики належать до суто розважальних напрямів, які виконують фонову (в супроводі такої музики можна виконувати різні справи — пересуватися в просторі, виконувати побутові дії, навіть навчатися) або комунікативну (сумісне прослуховування музики чи відвідування музичних виступів як привід або матеріал для спілкування) функції. При цьому музика, що має певне смислове навантаження та сприяє духовному й естетичному розвитку, залишається поза увагою та прихильністю значної частини суспільства.

Оскільки першою причиною такого стану є нездатність або невідготовленість масового споживача до сприйняття «серйозної» музики, тому актуальним завданням стає розвиток музичної культури, насамперед, молодого покоління в процесі масового музичного виховання.

Необхідність поліпшення становища масової музичної культури потребує від фахівців музичного мистецтва здатності доповнювати традиційні методи музичної педагогіки новими музичними підходами, побудованими на психолого-педагогічних технологіях, сутністю яких є врахування специфіки психічних процесів людини (волі, уваги, сприйняття, мислення, уяви, пам'яті, мотивації, емоцій) та їх послідовного й цілеспрямованого залучення до діяльності зі сприйняття музичних творів. Суттєве значення для формування масової музичної культури має й розвиток здатності майбутніх фахівців музичного мистецтва поєднувати різні форми репрезентації музичного матеріалу (наприклад, прослуховування музичного твору в супроводі наочно-ілюстративних матеріалів, комп'ютерної графіки тощо).

Сучасні соціально-економічні умови, політичні, екологічні й інші умови існування людства зумовлюють стан суттєвого напруження та неспокою у більшості громадян, особливо затребуваними у суспільстві мають різні методи і технології забезпечення внутрішньої рівноваги та спокою. Найефективнішим і найпотужнішим засобом впливу на психічний та фізичний стан людини є музика, яка має не тільки культурно-естетичну й духовну цінність. Вона образно моделює явища дійсності, процеси людської психіки та надає можливості передавати зміну настроїв,

переживань, динаміку психофізіологічних станів, почуттів, що існують у реальному житті. Музика формує ставлення людини до довкілля, самої себе, оцінку дійсності, погляди, смаки, ідеали, систему ціннісних орієнтацій, відтак, виконує багато функцій: естетичну, розважальну, пізнавальну, комунікативну, комунікаційну, оздоровчу, виховну, тобто перетворюється на функціональну відповідно до цілей її використання.

Визнання суттєвого впливу музики та благополуччя людського існування визначає перспективне завдання розвитку навчального процесу на факультеті музичного мистецтва, пов'язане з можливим відкриттям відповідної спеціалізації. Концепція освіти студентів за цією спеціалізацією передбачає не тільки їх підготовку як професійних музикантів-виконавців та музичних педагогів у межах напряму «музичне мистецтво», але й навчання методів надання допомоги іншим людям з використанням музики як засобу цілеспрямованого розвитку та підвищення психічного благополуччя людини.

З метою вирішення означених завдань пріоритетними напрямками подальшої діяльності факультету музичного мистецтва є: орієнтованість на європейській рівень гуманітарної освіти; зростання педагогічного, творчого музично-виконавського та наукового потенціалу кафедр; тісний взаємозв'язок і збагачення їх науково-дослідницької, творчо-виконавської, науково-педагогічної та просвітницької діяльності.

У сфері наукової діяльності серед провідних завдань розвитку слід зазначити: спрямованість на досягнення сучасного рівня наукових знань; долучення до регіональних, державних і міжнародних науково-дослідницьких структур та програм; ствердження й розвиток існуючих і створення перспективних наукових шкіл та напрямів. Суттєвим напрямом діяльності є забезпечення спадкоємності наукового досвіду через активізацію наукової роботи студентів і молодих учених, а також створення умов для розширення наукових контактів, публікацій результатів наукових досліджень, поглиблення методології наукових досліджень у галузі мистецтвознавства.

У навчально-методичній сфері актуальним пріоритетним завданням є забезпечення відповідності змісту та форм навчання до сучасних мінливих соціокультурних умов, упровадження в навчальний процес нових педагогічних, наукових та художньо-творчих ідей і концепцій. Отже, актуальне і перспективне завдання — відкриття нових прогресивних спеціалізацій, оновлення наявних та розробка експериментальних навчальних дисциплін (музична культурологія, музична соціологія, історія оркестрових стилів, оперна драматургія, сучасні композиційні технології, основи комп'ютерної музики), зокрема авторських курсів.

Суттєво важливим напрямом подальшого розвитку художньо-освітнянської сфери факультету музичного мистецтва є поступове впровадження інноваційно-креативних та інформаційних технологій, зокрема комп'ютерної обробки й синтезування звука та сучасних мистецьких практик.

У контексті інтеграційних процесів у світову художньо-інформаційну й музично-освітнянську систему перспективним напрямом розвитку факультету стає обмін творчо-виконавським і науково-педагогічним досвідом, проведення майстер-класів за участю видатних діячів культури й мистецтва, а також розробка сумісних міжнародних проєктів та програм, міжрегіональних курсів і мистецько-педагогічних технологій.

УДК 378.147:792.029

С. І. ГОРДЕЄВ
S. I. HORDEEV

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
РЕЖИСУРИ Й АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО
ПРОФІЛЮ**

**CURRENT ISSUES OF METHODS OF TEACHING DIRECTING
AND ACTING AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF
CULTURE AND ARTS**

Розглядається методика виховання режисерів у мистецьких ВНЗ з курсу «Режисура та акторська майстерність».

Ключові слова: режисура, акторське мистецтво, методика викладання, педагогічна майстерність.

Рассматривается методика воспитания режиссеров в творческих вузах по курсу «Режиссура и актерское мастерство».

Ключевые слова: режиссура, актерское искусство, методика преподавания, педагогическое мастерство.

The paper describes methods of educating theater directors at universities of arts and culture in the framework of the Directing and Acting programme.

Key words: directing, acting, teaching methods, pedagogical skill.

Одним із важливих чинників формування та загальнокультурного розвитку творчої особистості у вищих навчальних закладах культури і мистецтва є театральне мистецтво. Пошуки сучасної особистісно орієнтованої системи мистецької освіти майбутніх режисерів театру спрямовані на виявлення найефективніших форм і методів модернізації навчально-виховного процесу. Тому актуальним є дослідження вітчизняних та зарубіжних